

תיעדוף תפילה בציבור על פני קריאת התורה

אולם, האמרי יושר כתב:

שו"ת אמרי יושר (לרבי מאיר אריק) חלק ב סימן קעא:

ולי פשוט דקריאת ספר תורה הוי רק דרבנן, ולא עדיף מתפלה דאבות תקנו... אבל תפלה דרבנן כמבואר בכל דוכתא (מקום).

❖ **חוה דעתך, כיצד ישיב הב"ח על הוכחת האמרי יושר?**

❖ **על פי המתבאר עד כאן, כיצד יש לנהוג בשצריך לבחור בין**

תפילת עמידה בציבור לקריאת התורה?

ג. קריאת התורה – חובת היחיד או הציבור?

בכדי לענות על השאלה מה יעדיף חייל – קריאת התורה או תפילה בציבור, עלינו לברר האם חובת קריאת התורה מוטלת על כל יחיד:

ברכת שמואל חלק א מסכת יבמות סימן כא:

שמעתי מפי מו"ר קדוש ישראל זי"ע (ר' חיים מבריסק)... דיש לחקור... אם החיוב של קריאת התורה... חל על עשרה ביחד דוקא, וכל זמן דליכא עשרה ליכא חיוב כלל של קריאת התורה... או לא דנאמר דהחיוב של קריאת התורה... חל אפילו על אחד אלא דדין הוא דאינה נאמרת אלא בעשרה.

למעשה, הגר"מ פיינשטיין פסק שהחובה היא על כל אחד ואחד:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מ:

חיוב קריאת התורה הוא **על כל אחד** לשמוע ג' קראוין בשני ובחמישי ובמנחה לשבת ובתענית צבור ובראש חודש וחול המועד ארבעה קראוין...

לעומת זאת הגר"ע יוסף הביא בהרחבה את שיטות הפוסקים בזה, והכריע שקריאת התורה היא חובת הציבור:

שו"ת יביע אומר חלק ז אורח חיים סימן ט:

אין היחיד חייב להפסיק מתפלתו כדי לשמוע קריאת התורה, כי חובת קריאת התורה מוטלת על הצבור, ולא על כל יחיד ויחיד. וכמ"ש הרמב"ן במלחמות פ"ק דמגילה (ה א), גבי הא דאמרינן מגילה בזמנה בעשרה, והקשה בעל המאור, שאם כן הא דתנן במגילה (כג ב), אין פורסין על שמע ואין עוברים לפני התיבה, ואין קוראים בתורה ואין מפטירים בנביא בפחות מעשרה, מכדי אנו במסכת מגילה קיימין, ואמאי לא חשיב מקרא מגילה שאינה בפחות מעשרה. ותירץ הרמב"ן ז"ל: כי **כל השנויים במשנתנו כולם חובות הצבור הן, ואינן אלא במחוייבים בדבר**, אבל במגילה כשם שהצבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב, ויחיד שלא קרא צריך עשרה לקרותה משום פרסומי ניסא. ע"ש. מבואר שקריאת התורה אינה חובת כל יחיד ויחיד.

מחלוקת זו נוגעת לחובתו של היחיד לבוא לבית הכנסת בכדי לשמוע את קריאת התורה, אולם לגבי הקהל שנוכח כבר בעת הקריאה, כתב הגר"א וייס:

שו"ת מנחת אשר חלק ב סימן כז:

פשוט בעיני דאף אם חובת הציבור הוא (קריאת התורה), יש מצוה מסויימת על כל יחיד לשמוע, דאטו יעלה על הדעת וכי נכון הדבר שהקורא קורא וכל אחד עסוק בשלו אף אחד לא ישמע קריאתו, אלא פשוט דיש מצוה מסויימת על כל היחידים שהם חלק מן הציבור לשמוע את הקריאה.

❖ **נסה לתלות מחלוקת זה בשאלה האם חייל יעדיף להתפלל**

בציבור או לשמוע קריאת התורה?

הקדמה:

מציאות החיים בצבא מזמנת פעילות בשעות שאינן שגרניות ולעיתים עומס רב של משימות. בשל כך נוצרות דילמות הלכתיות, המחייבות את החייל לתעדף בין קיום מצוות שונות.

מציאות זו, מעוררת לעיתים תחושת לחץ העלולה להכביד ולהקשות. עם זאת, מבאר מרן הרב קוק שהלחץ מהווה גורם המסייע להתפתחות, כמו קפיץ שככל שילחצו אותו יותר כך הוא יקפוץ יותר לגובה. כפי שנאמר על עם ישראל: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

שאלה: כיצד ינהגו חיילים שנותר להם זמן מועט לתפילה בציבור, ועליהם לבחור בין תפילת י"ח בציבור לקריאת התורה של שני וחמישי?

א. חיוב התפילה בציבור

לדעת רוב הראשונים מצוות תפילה אינה מן התורה. גם לדעת הסוברים שיש בכל חיוב מן התורה, חובת התפילה בציבור אינה אלא מדרבנן.

יתירה מזאת, יש שדייקו בלשון השו"ע שתפילה במניין אינה חובה גמורה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן צ סעיף ט:

ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת, יכין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בבית הכנסת.

אולם, שו"ע הרב הוכיח שמצווה זו חמורה וחשובה ביותר:

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן צ סעיף יז:

תפלת הצבור אף על פי שהוא מצוה מדבריהם, **היא גדולה ממצות עשה של תורה הואיל ומקדשין בה' ברבים**, שהרי מותר לעבור על מצות עשה של תורה ולשחרר עבדו כדי להשלימו לעשרה כמו שכתוב ביורה דעה סימן רס"ד (אע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה 'לעולם בהם תעבודו').

❖ **נסה לבאר, מדוע נקט השו"ע בלשון 'ישתדל', אם זוהי חובה?**

האם ניתן להסביר ש'ישתדל' מוסב על בית כנסת?

ב. תקנת קריאת התורה בשני וחמישי

כתב הרמב"ם:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב הלכה א:

משה רבינו תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה, ועזרא תיקן שיהיו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות, וגם הוא תיקן שיהיו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים.

מתוך שראינו שמשה תיקן לישראל קריאת התורה, כתב הב"ח:

ב"ח אורח חיים סימן תרפה:

ובירושלמי (מגילה פ"ד ה"א) נמי איתא משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות וימים טובים וראשי חודשים ובחולו של מועד שנאמר (ויקרא כג מד) וידבר משה את מועדי יי' אל בני ישראל, ומביאו הר"ף בפרק הקורא עומד (מגילה יג א), השתא לפי זה ודאי כל קריאה בשבתות מן התורה כפירוש רש"י.

'והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

על פי דרכו של הגר"ע יוסף הסיק הילקוט יוסף:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן צ סעיף ט אות כג, הערה כג:

חולה שאינו יכול לצאת מביתו על פי הוראת רופא אלא לחצי שעה, יעדיף להתפלל בציבור, ולא להמתין לקריאת ספר תורה... מאחר ואנו נקטינו דחובת קריאת ספר תורה אינה חובת יחיד, אלא חובה על ציבור שמתאסף להוציא ספר תורה ולקרות בו, אבל אין חיוב על כל יחיד לשמוע ספר תורה.

וכך הסיק גם הגר"מ אריק מטעם אחר, על פי דרכו, שחיוב קריאת התורה מדרבנן:

שו"ת אמרי יושר שם:

פשיטא כשיעבור זמן תפלה יתפלל אף שיתבטל על ידי זה מקריאת התורה, דהא תפלה תדיר וקריאת התורה אינו תדיר, **ותדיר ושאינו תדיר קודם היינו אף לדחות לגמרי את שאינו תדיר**, ואף דתפלה יש לה תשלומין בתפלה הסמוכה וקריאת התורה לא יוכל לקיים אח"כ, מכל מקום תדיר קודם.

לעומת הגרש"ז אויערבך הורה שקריאת התורה עדיפה:

הליכות שלמה תפילה פרק יב סעיף ב:

המצוה לשמוע קריאת התורה, קודמת לתפלה בציבור, ולכן אם על ידי תפלה בציבור יפסיד שמיעת קריאת התורה, עדיף שיתפלל ביחידות.

באופן אחר פסק הגר"א בבבלי:

תשובות אביגדר הלוי עמ' קכא תשובה מד:

מי שיש לו אפשרות או להתפלל תפילת עמידה במנין או לשמוע קריאת התורה - מה עדיף? תשובה: **מה שבא לידו ראשון**.

❖ **מה ההסבר להוראת הגר"א בבבלי?**

גם לגבי מניין חיילים שהתכנס לזמן קצר, נחלקו הפוסקים

ספר המורים בקשת תשובה 107 עמ' 181:

הגר"א בבבלי סובר שעדיף להתפלל במקרה זה שמונה עשרה, וכך שמעתי גם מהגר"מ אליהו. אמנם הגר"ד ליאור פסק שעדיף לומר קריאת התורה.

❖ **מה ההבדל בין ההוראה ליחיד לבין ההוראה לציבור בשאלה זו (על פי המבואר בפרק זה)?**

❖ **חשוב על שיקולים נוספים להעדיף אחת מן המצוות (קריאת התורה או תפילה במניין) במציאות הצבאית.**

ד. חזרה מקוצרת בעת צורך

לעיתים ניתן להספיק לערוך חזרה קצרה, ובאופן זה להספיק גם את קריאת התורה, ויש לברר כיצד עדיף לנהוג.

כתב הבית יוסף שנהגו ברוב המקומות לעשות מנחה קצרה:

בית יוסף אורח חיים סימן ככד:

ועכשיו נהגו ברוב המקומות להתפלל לכתחלה שליח ציבור תפילת המנחה בקול רם כדי שיענו קדושה אחריו ולא יצטרך לחזור ולהתפלל בקול רם. וכתב על כך הרמ"א:

דרכי משה הקצר אורח חיים סימן ככד:

אבל אין אנו נוהגין כן אלא לעולם השליח ציבור מתפלל תחלה בלחש מלבד היכא שהדבר נחוץ שחיישין שיעבור זמן מנחה אז מתחיל מיד להתפלל בקול רם כדי שיענו קדושה בשעתה.

ובמקום אחר כתב הבית יוסף שהעיקר כמו הרמ"א:

בית יוסף אורח חיים סימן רלד:

כתב הכל בו (סי' כז הל' תפלת מנחה) שצריך להחזיר התפלה (במנחה) כמו בשחרית אם לא על ידי הדחק. אבל הספרדים אין נוהגים לחזור שליח ציבור התפלה במנחה אלא מתפלל שליח ציבור עם הציבור בקול רם ואומר קדושה וברכת אתה קדוש ואח"כ אומר האמצעיות בלחש עם הציבור ומתחיל רצה בקול רם וגומר תפילתו בקול רם. **ומנהג האשכנזים הוא הנכון** וכן הנהיגו חכמים שבדור שלפנינו בצפת תוב"ב וגזרו נידוי לעובר על תקנתם.

מלבד זאת, הבן איש חי ציין את מעלת חזרת הש"ץ על פי הסוד:

בן איש חי שנה ראשונה פרשת תרומה סעיף ב:

מבואר בדברי רבינו האר"י ז"ל ע"פ הסוד המפורש בספר הכונות דבחזרת התפלה חוזרים ונעשים כל התיקונים שנעשו בתפלת לחש, אלא דהחזרה היא מגעת במקום עליון וגבוה יותר ממקום שמגעת שם תפלה דלחש, וזה הטעם דתפלת לחש צריך לדקדק מאד לאומרה בלחש... **לכך אין לבטל חזרה כלל אלא רק בשעת הדחק**, שלא נשאר זמן או שהם עשרה בצמצום וברור לו שיש בהם אנשים המונים שאין נותנים לבם לחזרה ואפילו על אמנים לא יתנו לב לענות.

עם זאת, כתב הגר"ע יוסף להתיר לפועלים הממהרים לדלג על חזרה:

שו"ת יחוה דעת חלק ב סימן ח:

ובתפלת שמונה עשרה יאמר השליח צבור שלש ברכות הראשונות בקול רם כדי לומר יחד עם הקהל קדושה, ואח"כ ימשיך את תפלת השמונה עשרה בלחש, ואין צורך להתפלל חזרה, **מכיון שהזמן מצומצם, והפועלים ממהרים לצאת למלאכתם, ולבם בל עמם**.

❖ **חשוב, האם בכדי להספיק את קריאת התורה ניתן להתפלל ללא חזרה ולהחשיב מצב זה כשעת הדחק?**

אולם, יש להוסיף שבמידת האפשר עדיף לקצר בפסוקי דזמרא כדין המאחר לתפילה, מאשר לעשות חזרה מקוצרת, בכדי להספיק לקרוא בתורה.

ה. הלכה למעשה

כך נפסק בספרנו תורת המנחה א פרק טו תשובה ה:

- נחלקו פוסקי דורנו לגבי מנין חיילים שעד אשר התקבץ מנין, נותר זמן מועט לפני יציאתם לפעילות, כך שעליהם לבחור בין תפילה בציבור לקריאה בתורה.
- למעשה נראה שאף שלדעת רוב הפוסקים חלה עליהם חובה לקרוא בתורה, בצבא ראוי להתפלל בציבור בשל חשיבות השפעתה של התפילה הציבורית על עיצוב האווירה התורנית במסגרת היחידתית.
- מכל מקום, באם ניתן הדבר, יתפללו 'חזרה מקוצרת' כדי להספיק גם לקרוא בתורה, ואם אינם מספיקים להתפלל 'חזרה מקוצרת' וגם לקרוא בתורה, אך יוכלו לקרוא במנחה, יקראו במנחה ויתפללו שחרית בציבור.
- חייל שבפניו עומדת האפשרות לבחור בין תפילה בציבור לשמיעת קריאת התורה, למנהג הספרדים וחלק מהאשכנזים עליו להתפלל בציבור, היות שחובת קריאת התורה לדעת רוב הפוסקים הינה חובת ציבור ולא חובת יחיד, ולמנהג חלק מהאשכנזים יעדיף לשמוע קריאת התורה ולאחר מכן יתפלל ביחידות, ופשוט שתפילה בזמנה עדיפה על פני שמיעת קריאת התורה.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצאפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד:

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל.
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל הרב אודי שורף רע"ן, הלכה, רס"ן הרב עז קאפח רמ"ד הלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן, כתיבה ועריכה: רב"ט ר' נועם שאול.